

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Öğrencilerinin Okullarda Karşılaştıkları Sorunlar*

Ali Güllü¹

Özet: Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık programı mezunları, pek çok kurum ve kuruluşta görev yapmakla birlikte en çok istihdam edilen kurumlar özellikle Milli Eğitim Bakanlığına bağlı resmi ve özel okullardır. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık programlarının, öğrencilerini bu hizmetleri verimli şekilde yürütebilir yeterliliğe erişirme amacı vardır. Lisans öğrenimi sürecinde teorik ve uygulamalı derslerle öğrencilerini bu amaca ulaştırırlar. Çalışmanın verileri araştırmacı tarafından oluşturulan yapılandırılmış bilgi ve yarı yapılandırılmış görüşme formundan elde edilmiştir. Yapılandırılmış forma yanıt verenlerin sayısı 50 ve yarı yapılandırılmış görüşmeye katılan öğrenci sayısı 54'tür. Yapılan bu çalışmada Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans programı öğrencilerinin görüşleri nitel ve nicel veri analizi ile incelenmiştir. Çalışmanın bulgularında okul psikolojik danışmanları dışında kalan diğer öğretmenlerin Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık öğrencilerine yönelik olumsuz tutumları ilgili sorunlar öne çıkmaktadır. En çok memnun kalınan ve daha az sorun bildirilen temanın uygulama okullarındaki okul psikolojik danışmanlarının Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık öğrencilerine ilişkin tutumları olarak bulunmuştur. Araştırma bulguları alanyazın temelinde tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Okul uygulamalarında karşılaşılan sorunlar, Psikolojik danışman eğitimi, Rehberlik ve Psikolojik danışmanlık

Type / Tür:

Research /Araştırma

Received / Geliş Tarihi:

26 Haziran 2024

Accepted / Kabul Tarihi:

1 Kasım 2024

Page numbers / Sayfa no:

131-154

Suggested APA Citation / Önerilen APA Atıf Biçimi:

Güllü, A. (2024). Rehberlik ve psikolojik danışmanlık öğrencilerinin okullarda karşılaştıkları sorunlar. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 6(2), 131-154.

¹Sorumlu Yazar, Dr. Öğretim Üyesi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Kahramanmaraş, agll20000@gmail.com

Opinions of Guidance and Psychological Counseling Students About the Problems They Encounter in Counseling Practice in Schools

Abstract

Although graduates of the Guidance and Psychological Counseling program work in many institutions and organizations, the institutions where they are most employed are public and private schools affiliated with the Ministry of National Education. Guidance and Psychological Counseling programs aim to equip students with the ability to carry out these services efficiently. They help their students achieve this goal through theoretical and practical courses during their undergraduate education. In the study, the data were obtained from the structured information form and semi-structured interview form by the researcher. The number of students who responded to the structured form was 50, and the number of students who participated in the semi-structured interview was 54. In this study, the opinions of the Guidance and Psychological Counseling program students were examined through qualitative and quantitative data analysis. In the findings of the study, problems related to the negative attitudes of the teachers other than school psychological counselors towards interns stand out. The subject that was most satisfied by the interns and reported fewer problems was the school psychological counselors' attitudes towards interns. The research findings were discussed on the basis of the literature.

Keywords: Guidance and Psychological counseling, Problems encountered in school practices, Psychological counselor training

Giriş

Üniversitelerin eğitim fakülteleri bünyesinde bulunan eğitim bilimleri bölümlerinin lisans düzeyinde eğitim veren anabilim dallarından biri de Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık (RPD)'tir. RPD lisans mezunu psikolojik danışmanlar eğitim, sağlık, endüstri, özel eğitim ve rehabilitasyon, emniyet, ordu gibi çeşitli kurumlarda istihdam edilebilmekle birlikte (Atıcı vd., 2011) en fazla çalıştıkları alanlardan biri MEB'e bağlı resmi ve özel okullardır. RPD lisans programları, Milli Eğitim Bakanlığına (MEB) bağlı resmi ve özel okullarda öğrenci kişilik hizmetleri kapsamında rehberlik hizmetlerini yürütmeye yönelik eğitim vermektedir. Rehberlik hizmetleri konu alanları bakımından eğitsel, mesleki ve kişisel-sosyal rehberlik faaliyetlerini içermektedir (Yeşilyaprak, 2018).

Rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetleri, bireylerin tüm yönleriyle ihtiyaçlarına cevap vermek, bireylerin güvenliklerini sağlamak, karşılaştığı her sorunun üstesinden gelmesine yönelik öğüt vererek, tavsiyede bulunarak veya çözüm yolu sunmak değildir (Oksal ve Güner, 2018). Ancak bireylere rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerini etkin şekilde yürütebilecek bilgi ve becerileri kazanmış olarak lisans eğitimlerini tamamlamış olmaları beklenir. Okullarda çalışan psikolojik danışmanlardan bireysel, grup ve sınıf ortamında öğrencilerle bazı psikolojik danışma ve rehberlik çalışmaları yapmaları beklenmektedir (Atıcı vd., 2011). Bu nedenle RPD lisans öğrenimi sırasında öğrencilerin psikolojik grup ve sınıf rehberliğine yönelik gözlem ve uygulamaya dayalı yaşantı geçirmelerini ve deneyim kazanmalarını (Atıcı vd., 2011) hedefleyen teorik ve uygulamalı dersler yer almaktadır. Okullarda Rehberlik ve Psikolojik Danışma Uygulamaları I ve II dersleri kapsamında öğrenciler MEB'e bağlı farklı düzeydeki (ilkokul, ortaokul, lise vb.) okullarda kazandıkları bu becerileri gerçek ortam içerisinde uygulama imkânı bulmaktadır. Okullarda Rehberlik ve

Psikolojik Danışma Uygulamaları, iki ders dönemi içinde 24 haftalık bir sürede ve toplamda 144 saatlik uygulama ve 56 saatlik teorik dersi içermektedir. Bu araştırmada, Okullarda Rehberlik ve Psikolojik Danışma Uygulamaları dersine yönelik RPD öğrencilerinin yeterlilik algıları, akademik danışmanlarından ve uygulama okullarındaki okul psikolojik danışmanlarından beklentileri iki ayrı bölümde ele alınıp incelenmiştir.

RPD Öğrencilerinin Akademik Danışmanlarına İlişkin Beklentileri

Okullardaki rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri ile lisans derslerinde edindikleri becerileri gerçek bir ortam içinde uygulama imkânı bulan RPD öğrencileri, bu uygulamalarda derslerde anlatılanlardan farklı durumlarla karşılaştıklarında yeni duruma uyum sağlamalarına yardım edecek uzmanlar okul psikolojik danışmanları ve akademik danışmanlarıdır. Akademik danışmanların bu amaçla yaptıkları süpervizyon hizmetleri, öğrencilerin mesleki kimliklerini ve Okullarda Rehberlik ve Psikolojik Danışma Uygulamalarına yönelik becerileri artırmada önemli rol oynamaktadır (Atıcı ve Çam, 2013; Özyürek, 2009). Nelson ve Jackson'ın (2003) öğrencilerin önemli bir çoğunluğunun, üniversitedeki öğretim elemanlarının, akranlarının, alandaki süpervizörlerin ve ailelerinin mesleki kimliklerinin gelişiminde önemli etkileri olduğunu ifade etmektedir.

Studer'e (2005) göre süpervizyon, uygulamanın tüm evreleri ile birlikte düşünülmelidir. Süpervizörler, öncelikle klinik, gelişimsel ve yönetsel alanlarda süpervizyon sağlarlar. Uygulamanın başlangıcında süpervizörün görevi hem öğretmen hem de danışman olmaktadır. Orta evrelerde öğrencinin gelişmesiyle süpervizörün bu görevi azalarak devam etmektedir. Sonraki evrelerde ise klinik, gelişimsel ve yönetsel alanlarda süpervizyon vermektedirler. Klinik olarak, zaman alıyor olsa da canlı gözlem yapar ve stajyerlere model oluştururlar. Gelişimsel alanda, stajyerlerin kendi gelişimlerini görebilmeleri için kayıt altına alınan önceki danışmaları kendilerine izletilir ve kendilerinden günlük tutmaları istenir. Yönetsel sorumluluklar arasında okulun idari işleyişini anlamak, kayıtları tutmak ve olumlu bir iş ahlakı sergilemek yer almaktadır.

Akademik danışmanlar süpervizyonlarıyla uygulamaya dönük, geliştirici ve yönetimle ilgili süpervizyon vermektedirler (Studer, 2005). Psikolojik danışman adaylarının okul psikolojik danışmanlığında uzmanlaşabilmesi için süpervizyonun önemli bir faktör olduğunu ve süpervizyonda ele alınan konuların da geliştirilmesi gerektiği ifade edilmektedir (Özyürek, 2009). Süpervizyonun, psikolojik danışma ve rehberlik adayının uygulamaya dönük becerilerini artırma, öğrencilere verilen danışma hizmetlerini değerlendirme, mesleki gelişimine katkı sağlama, mesleğe girişte kontrol işlevini yerine getirme, okul ortamı hakkında bilgi verme (Henderson, 1994) ve adayın uygulamalardaki beceri seviyelerini değerlendirmek için (Getz, 1999) tasarlandığı ifade edilmektedir.

Atıcı ve Çam'a (2013) göre RPD lisans eğitiminde öğrencilerin psikolojik danışma alanında kazandıkları bilgi ve becerileri kullandıkları okullardaki uygulamalarında süpervizörler bu becerilerin geliştirilmesinde önemli rol oynamaktadır. Bu nedenle Okullarda Rehberlik ve

Psikolojik Danışma Uygulamaları I ve II derslerinin teorik bölümünde okullardaki uygulamaların öğrencilerle birlikte analiz edilmesi, yorumlanması ve öneriler geliştirilmesinde akademik danışmanlar aktif olmak durumundadır.

Okullardaki rehberlik ve psikolojik danışma uygulamalarının temel amaçlarından biri öğrencilerin psikolojik danışma becerilerini geliştirmek ve rehberlik hizmetlerini yürütmeye uzmanlaşmalarını sağlamaktır (Studer, 2005). Meydan (2014) da psikolojik danışman adaylarının okullardaki uygulama döneminde hem okullardaki okul psikolojik danışmanlarından hem de akademik danışmanlarından süpervizyon aldıklarını dile getirmektedir. Akademik danışmanların öğrencilerine süpervizyon vermeleri önemli bir hizmettir. Aslan'a (2003) göre, psikolojik danışmanlar lisans eğitimlerindeki uygulama ve süpervizyon eksiklikleri nedeniyle mezuniyet sonrası, terapi, test eğitimleri ve süpervizyon alabilmek için, çeşitli kişi ve kuruluşların organizasyonu ile açılan eğitimlere katılarak, mesleki açıdan kendilerini yeterli duruma getirmeye çalışmaktadır ve bu durum psikolojik danışmanlara ek maddi külfet getirmektedir. Lisans eğitimleri sırasında bu becerilerin kazandırılması, çalışma hayatına yeni katılan psikolojik danışmanlar için bu tür zorlukların ve maddi kayıpların en aza indirmesinde etkili olacağı düşünülmektedir.

Okul psikolojik danışman adaylarının göreve başlamadan önce okul rehberlik hizmetleri kapsamında psikolojik danışma ve rehberlik uygulamaları ile ilgili beceri ve tecrübe kazanmalarını hedefleyen teorik dersler yanında uygulamalı dersler (psikolojik danışma becerileri, mesleki rehberlik uygulamaları, grup rehberliği (Atıcı ve Ulusoy, 2010), bireyle psikolojik danışma ve seminer derslerini almaktadırlar. Bu uygulamalı derslerde, kuramsal temelli derslerden kazandıkları bilgi ve becerileri okul danışmanının okul rehberlik hizmetleri kapsamında yaptığı çalışmalarda uygulamaya koymaları ve psikolojik danışmanlık becerilerini artırmaları hedeflenmektedir (Atıcı ve Ulusoy, 2010). Bu uygulamalı derslerde akademik danışmanlarından aldıkları süpervizyonlar becerilerin gelişmesinde önemli bir değişkendir.

Bu araştırmada Okullarda Rehberlik ve Psikolojik Danışma Uygulamalarına ilişkin RPD öğrencilerinin beklentileri akademik danışmanlarından ve okul psikolojik danışmanlarından aldıkları süpervizyona ilişkin görüş ve önerileri ortaya koyma amaçlanmıştır. Ayrıca psikolojik danışman adaylarının; okul çevresi, uygulama okulu yöneticileri ve okul psikolojik danışmanları dışındaki diğer öğretmenlerin kendilerine karşı ilgi, tutum ve bakış açılarına ilişkin algıları da araştırmanın kapsamına dâhil edilmiştir.

RPD Öğrencilerinin Okul Psikolojik Danışmanlarına İlişkin Beklentileri

Psikolojik danışma ve rehberlik programlarındaki öğrencilerin çalışma ortamlarına ilişkin yaşantı kazanmasına yönelik kullanılan kavramlar, yurt dışı alan yazında “prepracticum”, “practicum”, “internship”, “clinical experiences” ve “field works” gibi kavramlardır (Özyürek, 2009). Üniversitelerin kavram kullanımlarında farklılıklar olsa da, genellikle “practica” ve “internship” kavramları temelinde uygulamalar yapılmaktadır (Özyürek, 2009). Practica (externship), klinik ve danışmanlık psikologları için klinik eğitimin önemli bir yönüdür

(Bradley ve Fiorini, 1999; Hecker vd., 1995).

Amerikan Psikoloji Derneği (APA) Akreditasyon Yönergeleri ve İlkeleri Komitesi (APA, 2000) tarafından yetkilendirilen staj deneyimi genellikle 2 veya 3 yıllık eğitimi içerir; genellikle öğrenciler teorik ders saati kadar da stajda saat harcarlar.

Studer'e (2005) göre, psikolojik danışman aday stajlarının amacı adaylara, okul psikolojik danışmanlığıyla ilgili çeşitli uygulamalarda tecrübe edinme fırsatı vermektir. Coker ve Schrader (2004), okullardaki öğrencilerin lider ve öncü olmayı öğrenmelerine yardım edebilmeleri ve okul psikolojik danışmanı rolünün gereğini sağlayabilmeleri için okul psikolojik danışmanı eğitiminde kapsamlı ve okul temelli bir uygulama önermişlerdir. Bu uygulamayla Nevada Üniversitesinde okul psikolojik danışmanlığı eğitimi programının gelenekselliğini değiştirerek, uygulama yapan öğrenciler grup ve bireysel psikolojik danışma yanında, okuldaki diğer öğretmenlerle işbirliği, veli eğitimi, okul rehberlik ekibinin içinde yer alma ve öğrencilerin kişisel-sosyal ve akademik yönden geliştirme gibi çalışmalar yapmalarına imkan tanıyan bir program geliştirmişlerdir. Bu programda okul psikolojik danışmanları psikolojik danışma adaylarına süpervizyon verme konusunda görev alarak sistem değişimine katkı sağlamıştır (Coker ve Schrader, 2004).

Okul danışmanlarının önemi ile ilgili görüşlere bakıldığında, okul psikolojik danışmanlarının öğrencilerin akademik başarısını engelleyen sistematik engellerin ortadan kaldırılmasında etkin birer lider ve koruyucu olarak görev yaptıkları yönündedir (House ve Hayes, 2002). Paisley ve Hayes (2003) ise, okul danışmanlarını, her öğrencinin akademik, mesleki, sosyal ve kişisel başarısını savunan bir lider olarak tasvir etmektedir. Özyürek, (2007, aktaran Özyürek, 2022) lisans eğitiminde okul rehberlik ve psikolojik danışma uygulamalarında okullardaki psikolojik danışmanların etkin görev alma ve yöneticilerin de bu uygulamalar için uygun ortam ve imkân sağlama konusunda sorumlulukları olduğunu belirtmektedir.

Okul psikolojik danışmanlarının RPD öğrencilerinin lisans eğitimi teorik ve uygulamalı derslerindeki kazanımlarını, okuldaki rehberlik hizmetleri uygulamalarında kullanabilmelerini sağlamada etkin rol ve sorumluluğunun olduğuna ve akademik danışmanlarından aldıkları süpervizyonların öğrencilerin rehberlik ve psikolojik danışmanlık becerilerinin geliştirilmesinde önemli katkı sağladığı yönündeki literatür, Türkiye'deki mevcut durumu inceleme ve sorunları tespit etme ihtiyacını ortaya koymaktadır. Bu ihtiyacın karşılanmasına katkı sağlamaya yönelik yapılan bu çalışmada ortaya konulan sonuçlar ve getirilen öneriler, alanın gelişmesine katkı sağlaması bakımından önemlidir.

Yürütülen bir programın güçlü ve zayıf yanlarının belirlenmesi, bireylerin mezun oldukları programın çalışma ortamlarına getirdiği katkıları veya sınırlılıkları değerlendirmelerine ilişkin görüşlerinin belirlenmesine yönelik yapılan (Korkut-Owen vd., 2013) ve yapılacak çalışmalar, lisans programlarında gereksinim duyulan değişikliklerin belirlenmesi, değişiklik önerilerinin geliştirilmesi bakımından önemli görülmektedir. Bu araştırma RPD öğrencilerinin okul

uygulamaları süresi boyunca, karşılaştıkları olumlu ve olumsuz durumların tespiti, akademik ve okul danışmanlarından süpervizyonel beklentilerini ve geliştirilmesine yönelik önerilerini belirleme amacına yöneliktir. Bir program, belirli bir seviyeye ulaştığında o programın düzenli olarak incelenmesi, değerlendirilmesi ve programın mezunlarını hazırlaması konusundaki başarısının ortaya konulması çok önemli hale gelmekte, mezun öğrenciler programın geliştirilmesinde potansiyel yol göstericiler olarak görülmektedir (Ingram vd., 2005). Özellikle sonuç odaklı program değerlendirmeleri, profesyonel hazırlık programlarının öğrenciler üzerindeki etkisini anlamak açısından önemli bir rol üstlenen ölçümlerdir (Kuk ve Banning, 2009).

Bu amaç çerçevesinde aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. RPD öğrencilerinin akademik danışmanlarından aldıkları süpervizyona ilişkin düşünceleri nelerdir?
2. Akademik danışmanlarının verdikleri süpervizyon konusunda RPD öğrencilerinin önerileri nelerdir?
3. RPD öğrencilerinin okul psikolojik danışmanlarından aldıkları süpervizyona ilişkin düşünceleri nelerdir?
4. Okul psikolojik danışmanlarının verdikleri süpervizyon konusunda RPD öğrencilerinin önerileri nelerdir?
5. RPD öğrencilerinin Okullarda Rehberlik ve Psikolojik Danışman Uygulamalarında diğer konulara ilişkin (okul çevresi, okul yöneticilerinin ve okul psikolojik danışmanı dışındaki diğer öğretmenler) düşünce ve önerileri nelerdir?

Yöntem

Fenomonoloji deseninde ve nitel bir çalışmadır. Çalışmaya katılan kişilerin bilgileri, araştırmanın deseni, veri toplama araçları, etik izin ve veri toplama süreci, verilerin analizi ve araştırmanın geçerlik-güvenirliliği ile ilgili bilgiler aşağıda sunulmuştur.

Araştırma Deseni

RPD programı lisans öğrencilerinin okul deneyimlerine ilişkin görüşlerini belirlemeyi amaçlayan bu araştırma karma araştırma yöntemlerinden çeşitleme (triangulation) deseni türünde yürütülmüştür (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu çalışmada RPD programı lisans öğrencilerinin görüşlerine göre ele alınan konular, Okullarda RPD Uygulamalarında karşılaştıkları sorunlar ve kendilerine ilişkin yeterlilik algılarıdır.

Çalışma Grubu

Araştırmada çalışma gurubunu RPD son sınıfında olan ve Okullarda Rehberlik ve Psikolojik Danışma Uygulamaları dersine en az bir dönem devam eden öğrencilerden oluşturulmuştur. Amaçlı örnekleme ve ulaşılabilir örnekleme yöntemi kullanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu araştırmada iki farklı metotla veri toplanmıştır. Araştırmanın verileri araştırmacı tarafından oluşturulan yapılandırılmış anket formu ve yarı yapılandırılmış görüşmeden elde edilmiştir. Her iki veri toplama yönteminde de gönüllülük esas alınmıştır. Yapılandırılmış anket formuna cevap verenlerin sayısı 50, yarı yapılandırılmış görüşmeye katılan öğrenci sayısı ise 54'tür. Çalışmaya katılanların kişisel bilgileri toplanmamıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırma verilerinin toplanmasında; araştırmacı tarafından oluşturulan yapılandırılmış anket formu ve yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Her iki formdaki sorularla öğrencilerin; Okullarda Rehberlik ve Psikolojik Danışma Uygulamaları dersine ilişkin düşünceleri, okul deneyimlerinde karşılaştıkları zorluklar, rehberlik uygulamalarını sürdürürken aldıkları dış destekler ve karşılaşılan zorlukların azaltılmasına yönelik önerileri belirlenmeye çalışılmıştır. Yapılandırılmış anket formu, "Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, Okullarda Rehberlik ve Psikolojik Danışma Uygulamaları Yönergesinde" öğrenciden beklenen görevler başlığı altında yer alan görevler temel alınarak hazırlanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu ise, öğrencilerin okullardaki deneyimlerinde karşılaşılabilecekleri olası zorluklar ve rehberlik uygulamalarını sürdürürken almaları muhtemel dış destekler temel alınarak hazırlanmıştır. Bu araştırmada kullanılan veri toplama araçlarına ilişkin bilgiler aşağıda sunulmuştur.

Yapılandırılmış Anket Formu

Yapılandırılmış anket formu, Okullarda RPD Dersi Uygulama Yönergesinde yer alan öğrenciden beklenen görevler başlığı altındaki görevler temel alınarak hazırlanmıştır. Bu görevler:

1. Okul hakkında bilgi toplama ve bu bilgileri analiz ederek raporlaştırma,
2. Okulunun kapsamlı-gelişimsel psikolojik danışma ve rehberlik programını inceleyeme,
3. Uygulanacak bir anket konusu belirleme, uygulama ve değerlendirme,
4. Küçük grup rehberliği (psiko-eğitsel) kapsamında hedef grubun ihtiyaçlarını belirleme,
5. Psiko-eğitim programı (grup çalışması) için yapılandırılmış bir program hazırlama,
6. Psiko-eğitim programına temel oluşturacak, psikolojik danışma kuramına karar verme,
7. Psiko-eğitim programı kapsamında öğrenci ihtiyaçlarının yeterlik ifadelerine

dönüştürme,

8. Psiko-eğitim programı kapsamında yeterliklerin göstergeleri olan kazanımları yazma,
9. Psiko-eğitim programı kapsamında kazanımlara uygun etkinlikleri planlama,
10. Psiko-eğitim programı kapsamında yöntem-tekniklerin ve araçları belirleme,
11. Psiko-eğitim programı kapsamında grup kurallarını oluşturma,
12. Psiko-eğitim programı kapsamında ön test için ölçek karşılaştırma,
13. Psiko-eğitim programı kapsamında her oturumda sürecin nasıl değerlendirileceğine karar verme,
14. Psiko-eğitim programı kapsamında ön test uygulama ve belirlenen konudaki yaşam becerisinde yetersizliği olanları tespit etme,
15. Psiko-eğitim programı kapsamında grup çalışması için yer ve zamana karar verme,
16. Psiko-eğitim programı kapsamında grup oturumlarını gerçekleştirme ve raporlaştırma,
17. Öğrencilerin gelişim özellikleri ile ilgili velilere yönelik konsültasyon çalışması yapma ve sonuç raporu hazırlama,
18. Sosyometri ve kimdir bu? tekniğini bir sınıfta uygulama ve sonuçlarını raporlaştırma,
19. Bep birimi, bep programı, kaynaştırma eğitimi, destek eğitim odası, özel eğitim alt sınıfı konularında yapılan çalışma ve faaliyetleri gözlemleme ve raporlaştırma,
20. Psiko-eğitim programı kapsamındaki bütün oturumların planları, özetleri ve ön test-son test karşılaştırmalarını içeren bir rapor yazma ve
21. Öğretim kademesine uygun olarak kariyer planlama kapsamında büyük grup rehberliği (seminer, afiş vb.) çalışmalar yapma şeklinde belirlenmiştir. Öğrencilere bu görevleri yerine getirirken lisans eğitimlerinde aldıkları derslerin ne kadar yeterli olduğu sorulmuştur. Öğrenciler, “hiç yeterli olmadı, çok az yeterliydi, oldukça yeterliydi ve tam olarak yeterliydi” şekilde hazırlanan seçeneklerden birini işaretleyerek cevaplandırmışlardır.

Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Araştırmacı tarafından çalışmanın amaç ve kapsamına uygun hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formunda yedi açık uçlu soru kategorisi bulunmaktadır. Bu kategorilerde yer alan sorular şunlardır:

- 1.“Uygulama yaptığımız okulun fiziki ve sosyal çevresi hakkındaki izlenimleriniz nelerdir?

2. Uygulama yaptığınız okulun müdür ve müdür yardımcılarının sizlere yönelik tutumları hakkında neler düşünüyorsunuz?
3. Uygulama yaptığınız okuldaki okul psikolojik danışmanı dışında kalan diğer öğretmenlerin sizlere yönelik tutumları hakkında neler düşünüyorsunuz?
4. Uygulama yaptığınız okuldaki okul psikolojik danışmanın size yönelik tutumları ve tamamlamanız gereken görevlerdeki yardımlarının yeterliliği hakkında neler düşünüyorsunuz?
5. Üniversitedeki akademik danışmanınızın uygulama sürecinde size verdiği süpervizyona ilişkin neler düşünüyorsunuz?
6. Lisans eğitiminde aldığınız teorik ve uygulamalı derslerin, uygulamada sizden beklenen görevleri başarılı şekilde yapmanıza katkısı hakkında neler düşünüyorsunuz?
7. Sayılan bu altı konu başlığı çerçevesinde; değiştirilmesi ve geliştirilmesi gereken durumlar ve buna yönelik önerileriniz nelerdir?

Veri Toplama Süreci

Okullarda Rehberlik ve Psikolojik Danışma Uygulamaları dersi okul deneyimi ile ilgili bu çalışma hem çevrim içi olarak hem de yüz yüze veri toplama şeklinde yapılmıştır. Yapılandırılmış çevrim içi anket formunu cevaplama işlemi yaklaşık 5 dakika, yarı yapılandırılmış görüşme ise 60 dakika sürmüştür. Yüz yüze ve çevrim içi veri toplama sürecinde öğrencilere araştırmanın amacı açıklanmış, istedikleri zaman çalışmadan ayrılacakları, kimlik bilgilerinin gizli tutulacağı ve elde edilecek verilerin sadece bilimsel çerçevede kullanılacağı ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Görüşme ve çevrim içi veri toplama işlemi 2023-2024 Eğitim-Öğretim Yılı Bahar Dönemi Mayıs ayı içerisinde gerçekleştirilmiştir.

Verilerin Analizi

Bu çalışmada elde edilen veriler karma araştırma yöntemlerinden çeşitleme (triangulation) deseni veri analizi ile incelenmiştir. Birleşik ya da eş zamanlı desen olarak da ifade edilen çeşitleme deseninde nicel ve nitel veriler ayrı ayrı analiz edilerek raporlaştırılabileceği gibi birlikte analiz edilerek de raporlaştırılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2016) olduğu için bu çalışmada veriler ayrı ayrı analiz edilerek raporlaştırılmıştır. Bu çalışmada verilerin kodlanması, temaların bulunması, kodların ve temaların düzenlenmesi ve bulguların tanımlanması ve yorumlanması aşamaları (Yıldırım ve Şimşek, 2016) takip edilmiştir. Verilerin kodlanması, temaların oluşturulması ve frekansların belirlenmesi sürecinde ilk olarak kod listesi oluşturulmuştur. Sonrasında oluşturulan kodlar üzerinde alan uzmanlarıyla gerekli tartışmalar yapılmış farklı ve benzer görüşler birlikte değerlendirilmiş ve temalara son hali verilmiştir.

Geçerlilik ve Güvenirlik Çalışması

Araştırmada geçerlilik ve güvenilirliğin sağlanabilmesi için çevrim içi sürdürülen yapılandırılmış anket formunda katılımcıların kişisel bilgilerinin toplanmaması yolu izlenilerek katılımcıların görüşlerini rahatlıkla ifade edebilmeleri sağlanmıştır. Ayrıca elde edilen verilerin sadece bilimsel çalışma için kullanılacağı başka amaçla kullanılmayacağı açıklanmıştır. Yüz yüze yapılan yarı yapılandırılmış görüşme oturumu öğrencilerin farklı dersleri de takip ettikleri bir sınıfta yapılmıştır. Görüşmenin başlangıcında görüşmenin amacı geniş ve anlaşılır şekilde açıklanmıştır. Görüşme sırasında ses kaydı alınacağı, ses kaydının deşifre edilerek yazıya dökülmesinden sonra imha edileceği açıklanmıştır. Katılımcılara görüşmenin çerçevesini belirleyen temalar verilmiş ve bu temalar çerçevesinde görüşlerini ifade ederken yanlış veya doğru cevabın olmadığı açıklanarak cesaretlendirilmiştir. Ayrıca her bir tema ile ilgili görüş bildirmek zorunda olmadıkları, kendi seçtikleri temalar üzerinde görüşlerini ifade edebilecekleri açıklanmıştır. Katılımcıların görüşlerini “kötüydü” “iyiydi” “sorun yaşamadım” gibi kısa cevapla ifade ettiği durumlarda sondaj sorular sorularak görüşlerini uzun cümlelerle ifade etmeleri sağlanarak hatalı deşifre olasılığı kontrol altına alınmaya çalışılmıştır.

Bulgular

Bu araştırmada veriler iki farklı yöntemle toplanmıştır. Araştırma verileri yapılandırılmış anket formu ve yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak elde edilmiştir. Her iki formdaki sorularla öğrencilerin; Okullarda Rehberlik ve Psikolojik Danışma Uygulamaları dersi kapsamında, okul deneyimlerine ilişkin düşünceleri, karşılaştıkları zorluklar, yaptıkları uygulamalarda aldıkları destekler ve karşılaşılan zorluklara yönelik önerilerini betimlemeye yöneliktir. Araştırmanın bu bölümünde ilk olarak yapılandırılmış anket formundan elde edilen bulgulara, daha sonra da yarı yapılandırılmış görüşme formundan elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Yapılandırılmış Anket Formundan Elde Edilen Bulgular

Yapılandırılmış anket formuyla öğrencilerin Okullarda Rehberlik ve Psikolojik Danışma Uygulamaları dersi okul deneyimlerinde karşılaştıkları zorluklara ilişkin düşüncelerinin ne kadarının lisans derslerinde kazandıkları bilgi ve becerilerden kaynaklandığını belirlemek için yöneltilen 21 sorudan elde edilen bulgular Tablo 1 de verilmiştir.

Tablo 1

Okullarda Rehberlik ve Psikolojik Danışma Uygulamaları dersi deneyimlerinde karşılaştıkları zorluklara lisans derslerinin katkısı

Sorular	Hiç yeterli olmadı	Çok az yeterliydi	Yeterliydi	Tam olarak yeterliydi
	%	%	%	%
Okul hakkında bilgi toplama ve bu bilgileri analiz ederek raporlaştırma	0	12,0	62,0	26,0
Okulunun kapsamlı-gelişimsel psikolojik danışma ve rehberlik programını inceleyeme	2,0	14,0	68,0	16,0
Uygulanacak bir anket konusu belirleme, uygulama ve değerlendirme	6,0	34,0	44,0	16,0
Küçük grup rehberliği (psiko-eğitsel) kapsamında hedef grubun ihtiyaçlarını belirleme	10,0	16,0	42,0	32,0
Psiko-eğitim programı (grup çalışması) için yapılandırılmış bir program hazırlama	14,0	16,0	34,0	36,0
Psiko-eğitim programına temel oluşturacak, psikolojik danışma kuramına karar verme	10,0	30,0	44,0	16,0
Psiko-eğitim programı kapsamında öğrenci ihtiyaçlarının yeterlik ifadelerine dönüştürme	6,0	14,0	54,0	26,0
Psiko-eğitim programı kapsamında yeterliklerin göstergeleri olan kazanımları yazma	4,0	18,0	54,0	24,0
Psiko-eğitim programı kapsamında kazanımlara uygun etkinlikleri planlama	6,0	18,0	36,0	40,0
Psiko-eğitim programı kapsamında yöntem-tekniklerin ve araçları belirleme	8,0	12,0	48,0	32,0
Psiko-eğitim programı kapsamında grup kurallarını oluşturma	6,0	14,0	50,0	30,0
Psiko-eğitim programı kapsamında ön test için ölçek karşılaştırma	12,0	32,0	36,0	20,0
Psiko-eğitim programı kapsamında her oturumda sürecin nasıl değerlendirileceğine karar verme	8,0	20,0	44,0	28,0
Psiko-eğitim programı kapsamında ön test uygulama ve belirlenen konudaki yaşam becerisinde yetersizliği olanları tespit etme	6,0	22,0	50,0	22,0
Psiko-eğitim programı kapsamında grup çalışması için yer ve zamana karar verme	8,0	16,0	50,0	26,0
Psiko-eğitim programı kapsamında grup oturumlarını gerçekleştirme ve raporlaştırma	8,0	22,0	44,0	26,0

Öğrencilerin gelişim özellikleri ile ilgili velilere yönelik konsültasyon çalışması yapma ve sonuç raporu hazırlama	16,0	20,0	46,0	18,0
Sosyometri ve kimdir bu? tekniğini bir sınıfta uygulama ve sonuçlarını raporlaştırma	14,0	34,0	42,0	10,0
Bep birimi, bep programı, kaynaştırma eğitimi, destek eğitim odası, özel eğitim alt sınıfı konularında yapılan çalışma ve faaliyetleri gözleme ve raporlaştırma	6,0	8,0	52,0	34,0
Psiko-eğitim programı kapsamındaki bütün oturumların planları, özetleri ve ön test-son test karşılaştırmalarını içeren bir rapor yazma	14,0	28,0	40,0	18,0
Öğretim kademesine uygun olarak kariyer planlama kapsamında büyük grup rehberliği (seminer, afiş vb.) çalışmalar yapma	2,0	14,0	42,0	40,0

Tablo 1 incelendiğinde öğrencilerin Okullarda Rehberlik ve Psikolojik Danışma Uygulamaları dersi okul deneyimlerinde karşılaştıkları zorlukların lisans derslerinde edindikleri bilgi ve becerilerinin etkisi konusunda düşüncelerine bakıldığında en çok etkinin “Sosyometri ve kimdir bu? tekniğini bir sınıfta uygulama ve sonuçlarını raporlaştırma” konusunda olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan öğrencilerin %34’ü çok az etkiliydi seçeneğini işaretlerken %12’sinin ise hiç etkili olmadı seçeneğini işaretlemiştir. Buna karşın öğrencilerin %36’sı lisans derslerinde edindikleri bilgi ve becerilerin yeterli düzeyde, %20’sinin ise tam olarak yeterli olduğunu düşündükleri anlaşılmaktadır. Benzer şekilde “Psiko-eğitim programı kapsamında ön test için ölçek kararlaştırma” sorusuna verilen cevaplarda, öğrencilerin % 12’si bu görevi yerine getirirken lisans derslerinin hiç katkısının olmadığı, %32’sinin ise çok az katkısı olduğunu ifade eden seçeneklerini işaretledikleri görülmektedir. Yine bu soruya verilen cevaplarda, öğrencilerin %32’sinin lisans derslerinin katkısının yeterli, %20’si ise tam olarak yeterli katkısının olduğu yönündedir. Diğer bir soru olan “Psiko-eğitim programına temel oluşturacak, psikolojik danışma kuramına karar verme” maddesine verilen cevaplara bakıldığında öğrencilerin %10’unun bu görevi yerine getirmede lisans derslerinin hiç katkısının olmadığı, %30’u ise çok az katkısı olduğu yönündedir. Aynı soruya öğrencilerin %44’ünün görevlerini yerine getirmelerinde lisans derslerinde edindikleri bilgi ve becerilerin yeterli katkısının olduğu, %20’si ise de tam olarak katkısı olduğu yönünde görüş belirtmişlerdir.

Okullarda Rehberlik ve Psikolojik Danışma Uygulamaları dersi okul deneyimlerinde lisans derslerinde edindikleri bilgi ve becerilerin katkısının “yeterli” ve “tam olarak yeterli” düzeyinde işaretlenen:

“Okul hakkında bilgi toplama ve bu bilgileri analiz ederek raporlaştırma” (%88),

“Bep birimi, bep programı, kaynaştırma eğitimi, destek eğitim odası, özel eğitim alt sınıfı konularında yapılan çalışma ve faaliyetleri gözleme ve raporlaştırma” (%86),

“Okulunun kapsamlı-gelişimsel psikolojik danışma ve rehberlik programını inceleyeme”

(%84),

“Öğretim kademesine uygun olarak kariyer planlama kapsamında büyük grup rehberliği (seminer, afiş vb.) çalışmalar yapma” (%82),

“Psiko-eğitim programı kapsamında öğrenci ihtiyaçlarının yeterlik ifadelerine dönüştürme” (%80),

“Psiko-eğitim programı kapsamında yöntem-tekniklerin ve araçları belirleme” (%80),

“Psiko-eğitim programı kapsamında grup kurallarını oluşturma” (%80),

“Psiko-eğitim programı kapsamında öğrenci ihtiyaçlarının yeterlik ifadelerine dönüştürme” (%80) maddelerinin en yüksek orana sahip olduğu görülmektedir. Buna karşın:

“Psiko-eğitim programı kapsamındaki bütün oturumların planları, özetleri ve ön test-son test karşılaştırmalarını içeren bir rapor yazma” (%58),

“Psiko-eğitim programı kapsamında ön test için ölçek kararlaştırma” (%56) ve

“Sosyometri ve kimdir bu? tekniğini bir sınıfta uygulama ve sonuçlarını raporlaştırma” (%52) maddelerinin ise en düşük orana sahip olduğu görülmektedir.

Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formundan Elde Edilen Bulgular

Araştırma kapsamında yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla elde edilen veriler betimsel analiz yöntemi ile incelenmiş elde edilen tema ve kodlar Tablo2’de verilmiştir. Ayrıca öğrencilerin görüşlerine ilişkin örnekler sunulmuştur.

Tablo 2

RPD Öğrencilerinin Okullarda Rehberlik ve Psikolojik Danışma Uygulamaları Okul Deneyimlerinde Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Görüşleri

Tema (f=54)	Kod	f	%
Okulun fiziki çevresi	Güvenlik önlemlerinin eksikliği	7	12,96
	Ulaşılabilirlik ve yeterli güvenlik önlemleri	8	14,81
	Deprem dolasıyla evlerini ve ailelerini kaybetmiş öğrenciler	3	5,56
Okul sosyal çevresi	Ailelerin bilinçli olmaları ve eğitime katılmaları, Okul atmosferinin hoş olması, Öğrenciler arasında dayanışma, Çok kültürlü yapının avantajları	4	7,41

Okul yöneticilerinin tutum ve beklentileri	Olumsuz bakış açıcı, yetersiz iletişim	4	7,41
	İletişim, yardım ve destek	8	14,81
Diğer öğretmenlerin tutum ve beklentileri	Derslere girmek istememelerinden kaynaklı stajyerleri derslerine girecek kişi olarak görmeleri, Öğrencilere saygı göstermeme Öğrencileri küçümseme	18	33,33
	İyi iletişim, yardım ve destek	4	7,41
Okul psikolojik danışmanın tutum ve beklentileri	Depremden dolayı okulun ve öğrencilerin (evlerini ve ailelerini kaybetmiş olmaları nedeniyle) psikolojik hasar almış olmalarından kaynaklı rehberlik hizmetlerinin öğrenci görüşmeleri ile sınırlı kalması, Okul psikolojik danışmanlarının öğrencilerin yeterliliklerine güvensizlik.	10	18,52
	Okuldaki rehberlik hizmetlerinin her aşaması ile ilgili bilgilendirme, Uygulamalarda destek, Saygılı ve değer veren bir anlayış	31	57,40
	Okuldaki rehberlik faaliyetlerinin içeriği ile ilgili eksik bilgilendirme, Çok az yönlendirme Öğrencilerden yüksek beklenti içinde olma	3	5,56
Akademik danışmanlarının süpervizyonuna ilişkin görüş ve önerileri	Uygulamalarda yardım Karşılaşılan sorunlarda yardım ve destek	3	5,56
	Fark edilir değişim olmaması Uygulamalarda yeterince fırsat verilmemesi	3	5,56
Okuldaki uygulamaları yerine getirme bakımından kendilerinin yeterliliklerine ilişkin görüşleri	Uygulamanın başlangıcında kendi yeterliliklerine ve karşılaştıkları yeni durumlara uyum konusunda zorlanma iken süreç devam ederken kendilerine güven ve yeterliliklerine ilişkin algılarında olumlu yönde önemli artış.	20	37,04
Lisans derslerinin yeterlilik algılarına etkisi	Üniversitede alınan teorik ve uygulamalı derslerde verilen bilgilerle uygulama sırasındaki eylem basamakları arasındaki ilişkileri görmekte zorlanma, Derslerde yapılan uygulama örnekleri konuları ile staj uygulamalarındaki konuların farklı olmasından kaynaklı yetersizlik hissetme, Sınıf yönetimi konusunda yaşanan acemilik nedeniyle tedirginlik hissetme.	9	16,67
	Lisans derslerinden bazılarının staj uygulamasında kendilerine yol gösterdiği için kaygı düzeylerinin düşük olması.	8	14,81

Tablo 2 incelendiğinde yarı yapılandırılmış görüşme kayıtlarının analizinde öğrencilerin Okullarda Rehberlik ve Psikolojik Danışma Uygulamaları dersi kapsamındaki okul deneyimlerinde karşılaştıkları sorunların neler olduğuna ilişkin soruya verdikleri cevapların 8

ana tema altında toplandığı görülmektedir. Bu temalardan “Okul psikolojik danışmanının tutum ve beklentileri” (%75,92) temasının öne çıktığı görülmektedir. Bu temayı izleyen ikinci sıradaki temanın “Okuldaki uygulamaları yerine getirme bakımından kendilerinin yeterliliklerine ilişkin görüşleri” (%42,60) olduğu, üçüncü sıradaki temanın ise “Diğer öğretmenlerin tutum ve beklentileri” (%40,74) olduğu görülmektedir. “Lisans derslerinin yeterlilik algılarına etkisi” (%31,48) teması ise dördüncü sırada yer almaktadır. En son sırada ise “Akademik danışmanlarının süpervizyonuna ilişkin görüş ve önerileri” (%11,12) teması yer almıştır. Aşağıda bu temalara ilişkin örnek cümlelerden bazıları yer almaktadır.

Okul psikolojik danışmanlarının tutum ve beklentileri teması ile ilgili olarak Öğrenci 12 (Ö12) “Danışman hocamız sorunların kendisine gelmesini beklemeden destek oldu. Teker teker gözlemleyerek eksilerimizi artılarımızı geliştirmemiz gereken yönlerimizi anlatıyordu.” Öğrenci 22 (Ö22) ise “Okulda bulunan uygulama hocam bize karşı oldukça ilgiliydi. Bir şeyler öğrenmemiz için oldukça çabalıyordu. Biz bu süreçte genel olarak sınıf rehberliği yaptık diyebilirim. Ekstra olarak bir öğrenci ile bireysel görüşme gerçekleştirdim. Bu deneyim benim için oldukça önemliydi. Daha sonra belge ve sistem incelemeleri de yaptık” şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

Okuldaki uygulamaları yerine getirme bakımından kendilerinin yeterliliklerine ilişkin görüşleri ile ilgili olarak Öğrenci 5 (Ö5) “İşte bu eğitimi yapabilecek miyim, yeterli miyim, değil miyim, diye ilk haftalar öğrencilere ulaşamamaktan onların seviyesine inememekten çok korkuyordum. Sonrasında kendimi bu konuda geliştirdiğimi fark ettim. Bu benim için iyi oldu” şeklinde ifade ederken, Öğrenci 45 (Ö45) ise “Her sınıfta aynı konuyu anlatsam da gelişen durumlar çok farklıydı ve ben bu durumlar karşısında ne yapabileceğimi öğrendim. Çünkü sınıf ortamındayken bölünmeler oldu, kaynatmaya çalışanlar oldu. Bu durumların sorumluluklarını aldım. Psiko-eğitim uygulaması yaptık. Zaman olarak ayarlama sorunları yaşadım ama sonraki haftalarda desteklerle azalttım. Okul deneyimi bana çok şey kattı” şeklinde ifade etmiştir. Öğrenci 17 (Ö17) ise “Elli tane birinci sınıf öğrencisiyle muhatap olmam gerekti. Arada özel çocuklar da vardı onlarla da baş etmem gerekiyordu. Ben gücümün yettiğini hissetmedim. Onların karşısında kendimi çaresiz hissettim çünkü bıcır bıcır çocuklar ve özel çocuk da ortalıkla dolaşiyor benim hiç böyle bir deneyimim olmadı. Birden beni attılar oraya ben orada kaldım” deneyimin olumlu yönde gelişmesine pek katkısı olmadığı yönünde görüş bildirmiştir.

Diğer öğretmenlerin tutum ve beklentileri teması ile ilgili olarak Öğrenci 8 (Ö8) “Benim olduğum okulda diğer hocalar en baştan itibaren ben derse giremeyeceğim stajyer öğrencinizi gönderebilir misiniz, benim işim çıktı stajyer öğrenciniz derse girebilir mi tarzı bir kullanma şeyi vardı. Biz bunu bir avantaj olarak görüyoruz sonuçta çocuklarla bir şeyler yapıyoruz ama bu artık bir yerden sonra çok fazla olmaya başladı. Neredeyse her hafta çarşamba günü mesela bazı hocalar gelmiyordu ve biz sürekli onların dersine giriyorduk” şeklinde ifade etmiştir. Öğrenci 31 (Ö31) ise görüşlerini “Tek sıkıntı etkinlik yapmak istediğimiz zaman izin vermemeleri ancak kendileri yorulduklarında ya da bir işleri çıktığında bir anda siz sınıfa girin

benim işim var vb. demeleri. Etkinlik hazırladığımız zaman yapamıyor, hazırlıksız geldiğimizde bir anda sınıfta buluyorduk kendimizi” şeklinde ifade etmiştir.

Lisans derslerinin yeterlilik algılarına etkisi teması ile ilgili olarak Öğrenci 51 (Ö51) “Genelde zorlandığımız kısım bizim kafamızdaki teorik bilgileri uygulamaya geçirmek oldu. Bu okul psikolojik danışmanlarının kullandığı bir sistem var. Uygulamayla ilgili bir bilgimiz yoktu, anlamadık. Okulda özel eğitim sınıfları da vardı. Özel eğitim sınıflarında ne olduğu bize hiç gösterilmedi. Özel eğitim öğrencileriyle ilgili BEP (Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı) raporu hazırlanıyordu ama nasıl hazırlanacağını bilmiyorduk” şeklinde ifade etmiştir. Öğrenci 36 (Ö36) ise düşüncelerini “Okulda öğrendiğimiz dersler benim bir işime yaramadı. Ne test uyguladık ne de bir şey yaptık. Teorik derslerin yardımcı olduğunu düşünmüyorum çünkü sahaya inince farklı oluyor. Kendi yaptığım bireysel görüşmeyi de okuldaki psikolojik danışma dersimizin katkılarıyla yapabildim. Çok zorlanmadım. Lisans derslerinin çoğunu çevrim içi gördük. Grupla psikolojik danışmayı sınıf yönetimini, test dışı teknikler derslerini. İkinci sınıfta test uyguladık ama biz o zaman bunun değerinin farkında değildik bunun önemi bize anlatılabilirdi. Siz bunu şöyle kullanacaksınız denilebilirdi. Ne işe yaradığını bile bilmiyordum. Önemi bize fark ettirilebilirdi. Somut örnekler gösterilebilirdi” şeklinde ifade etmiştir. Öğrenci 3 (Ö3) ise lisans derslerinin olumlu katkısına yönelik düşüncelerini “Bireysel görüşmelerde de öğrencilerin sorununu nasıl her açıdan anlayabilirim. O soruna nasıl çözüm yolları bulunulabilir. Bu konuda bireyle psikolojik danışma dersinin bize okullarda çok yardımcı olduğunu düşünüyorum” şeklinde ifade etmiştir.

Tartışma

Bu araştırmada bulgular iki farklı analiz sonucunda elde edildiği için tartışma iki farklı başlık altında yapılmıştır. Önce yapılandırılmış anket formundan elde edilen bulgular (betimsel) tartışılmış, daha sonra yarı yapılandırılmış görüşme formundan elde edilen bulgular (nitel) tartışılmıştır.

Yapılandırılmış anket formundan elde edilen bulgular için tartışma

Okullarda Rehberlik ve Psikolojik Danışma Uygulamaları dersi okul deneyimlerinde karşılaştıkları zorluklara lisans derslerinin katkısının belirlenmesi amacıyla yönelik uygulanan yapılandırılmış anket formundan elde edilen bulgular bir bütünlük içinde ele alındığında okul deneyimlerindeki faaliyetleri yerine getirme konusunda zorlandıkları ve zorlanmadıkları faaliyetler olarak sınıflayarak tartışılmıştır.

“Sosyometri ve kimdir bu? tekniğini bir sınıfta uygulama ve sonuçlarını raporlaştırma” (%48), “Psiko-eğitim programı kapsamında ön test için ölçek karşılaştırma” (%44) ve “Psiko-eğitim programına temel oluşturacak, psikolojik danışma kuramına karar verme” (%40) faaliyetlerinde öğrencilerin yarısına yakını bu görevleri yerine getirmede lisans derslerinin hiç katkısının olmadığı veya çok az katkısının olduğu yönündedir. Bu bulguya karşın Tuzgöl-Dost ve Keklik (2012) tarafından yapılan çalışmada öğrencilerin psikolojik danışma, mesleki

rehberlik, eğitsel rehberlik, grup rehberliği ve diğer alanlarda kendilerini yeterli hissettikleri yönünde bir bulgu mevcuttur. Yapılan bu çalışmada da grubun yarısından fazlası lisans derslerinin görevlerini yerine getirme konusunda yeterli ve tam olarak yeterli olduğu görüşündedir. Bu noktada okul deneyimlerindeki görevleri yerine getirme konusunda lisans derslerinin yeterli olduğunu düşünenlerin oranının yarıdan fazla olması bu konuda sorun olmadığı anlamı taşımamalıdır. Ayrıca iki araştırma arasındaki bu farklılık araştırmaya katılan grubun eğitimlerini farklı üniversitelerde almış olmalarından kaynaklanıyor olabilir. Yine bu farklılık “Üniversitelerin eğitim kalitelerinin denkleştirilmesi yönünde bir girişime ihtiyaç var mıdır?” sorusunu akla getirmektedir.

“Okul hakkında bilgi toplama ve bu bilgileri analiz ederek raporlaştırma”, “BEP birimi, BEP programı, kaynaştırma eğitimi, destek eğitim odası, özel eğitim alt sınıfı konularında yapılan çalışma ve faaliyetleri gözlemlene ve raporlaştırma”, “Okulunun kapsamlı-gelişimsel psikolojik danışma ve rehberlik programını inceleme”, “Öğretim kademesine uygun olarak kariyer planlama kapsamında büyük grup rehberliği (seminer, afiş vb.) çalışmalar yapma”, “Psiko-eğitim programı kapsamında öğrenci ihtiyaçlarını yeterlik ifadelerine dönüştürme”, “Psiko-eğitim programı kapsamında yöntem, teknik ve araçları belirleme”, “Psiko-eğitim programı kapsamında grup kurallarını oluşturma” ve “Psiko-eğitim programı kapsamında öğrenci ihtiyaçlarının yeterlik ifadelerine dönüştürme” faaliyetlerinde öğrencilerin bu görevleri yerine getirmede lisans derslerinin yeterli ve tam olarak yeterli katkısının olduğu yönündedir. Bu bulguyla, öğrencilerin lisans eğitimlerini genel olarak daha çok yetersiz olarak değerlendirdiklerini bildiren çalışmayla farklılık göstermektedir (Tuzgöl Dost ve Keklik, 2012). Bu çalışma ile Tuzgöl-Dost ve Keklik (2012) tarafından yapılan çalışma bütünüyle karşılaştırıldığında öğrencilerin kendilerine ilişkin yeterlilik algıları ile lisans derslerinin kendi yeterliliklerine katkısı konularında karşıtlıkların olduğu görülmektedir. Bu durum öğrencilerin kendi yeterliliklerine ilişkin görüşlerinin temelinde farklı değişkenlerin etkili olmasından kaynaklanıyor olabilir.

Yarı yapılandırılmış görüşmeden elde edilen bulgular için tartışma

Okullarda Rehberlik ve Psikolojik Danışma Uygulamaları dersi kapsamında okul deneyimlerinde, karşılaştıkları sorunların neler olduğuna ilişkin soruya verdikleri cevaplardan 8 ana tema belirlenmiştir. Bu temalardan “Okul psikolojik danışmanının tutum ve beklentileri”, “Okuldaki uygulamaları yerine getirme bakımından kendi yeterliliklerine ilişkin görüşleri”, “Diğer öğretmenlerin tutum ve beklentileri”, “Lisans derslerinin yeterlilik algılarına etkisi” ve “Akademik danışmanlarının süpervizyonuna ilişkin görüş ve önerileri” temaları öne çıkmaktadır.

“Okul psikolojik danışmanının tutum ve beklentileri” teması çerçevesindeki araştırma bulgularında ifade edilen öğrenci görüşleriyle, okul danışmanlarının öğrencilerin gelişimlerine katkıda bulunduğu (Coker ve Schrader, 2004), Atıcı ve Çam’ın (2013) öğrencilerin uygulama okulu okul danışmanlarıyla olumlu görüş bildirdikleri ve okul psikolojik danışmanlarının uygulamalar süresince adaylara yardım ve destek içinde olduklarını bildirdikleri çalışmasıyla

benzerlik göstermektedir. Ancak okul psikolojik danışmanının meşgul olması nedeniyle model olamaması bulgusuyla (Atıcı ve Ulusoy, 2010) farklılık göstermekle birlikte bu araştırma bulgularında da araştırmaya katılan öğrencilerden 10 (%18,52) tanesi okul psikolojik danışmanlarının depremin getirdiği zorluklar ve sınırlılıklar nedeniyle okul danışmanlarının iş yükünün fazla olması ve psikolojik danışman adaylarının yeterliliklerine güven duymadıklarına ilişkin görüşüyle benzerlik göstermektedir.

“Okul yöneticilerinin tutum ve beklentileri” temasıyla ilgili görüşlere bakıldığında araştırmaya katılan 4 (%7,41) öğrenci okul yöneticilerinin olumsuz tutumlarıyla karşılaştığını dile getirirken, 8 (%14,81) öğrenci ise okul yöneticilerinin kendilerine her aşama da yardım ve destek olmak için istekli olduklarını bildirmişlerdir. Atıcı ve Çam (2013) yaptıkları çalışmada katılımcıların çok azının okul yöneticileri hakkında olumsuz görüşe sahip oldukları ve okul yöneticilerinin yardım etme konusundaki istekliliklerinin psikolojik danışman adaylarının motivasyonlarını ve becerilerdeki başarısını olumlu yönde etkilediğini (Atıcı ve Ulusoy, 2010) bildirdikleri çalışmalarla benzerlik göstermektedir.

“Okuldaki uygulamaları yerine getirme bakımından kendilerinin yeterliliklerine ilişkin görüşleri” teması ile ilgili olarak katılımcılardan 3 (%5,56) öğrenci rehberlik uygulamalarında kendilerine yeterince fırsat verilmediğini bu nedenle umdukları gelişmeyi yakalayamadıklarını bildirmişlerdir. Buna karşın 20 (%37,04) öğrenci ise okul uygulamalarına başladıkları ilk haftalarda tedirginlik yaşadıklarını ancak süreç ilerledikçe kendilerine olan güvenlerini kazandıklarını ve uygulamaları başarılı şekilde sürdürme konusunda kendilerini yeterli hissettiklerini ifade etmişlerdir. Bu bulgu Atıcı ve Ulusoy (2010) ve Nelson ve Jackson’ın (2003) öğrencilerin olumlu duygulara sahip olma ve kendilerini daha güçlü ve güvenli hissetme bakımından uygulamaların başlangıcı ile sonu arasında önemli derecede fark olduğunu bildirdikleri çalışmalarla benzerlik göstermektedir. Ayrıca psikolojik danışman adaylarının terapötik beceriler konusunda kendilerini yetersiz ancak yeterli olmak için çaba gösteren olarak tanımladıkları araştırma bulgusuyla da benzerlik göstermektedir (Şahin vd., 2019). Peterson ve diğerlerinin (2004) çalışmasında adayların okul ortamına alışma, sınıf yönetimi ve güvenilirlik kazanmada zorlandıkları ifade edilmektedir. Bu bulgu, psikolojik danışman adaylarının uygulamaların ilk haftalarında kaygı ve kendilerine yönelik güvensizlik yaşamalarını açıklar niteliktedir.

“Diğer öğretmenlerin tutum ve beklentileri” teması ile ilgili olarak 18 öğrenci (%33,33) okul psikolojik danışmanı ve yöneticiler dışında kalan öğretmenlerin kendilerine yönelik olumsuz tutum içinde olduklarını ve psikolojik danışman adaylarını kendilerinin girmek istemediği dersleri dolduracak kişiler olarak gördüklerini dile getirmektedirler. Bu durumun nedeni okul psikolojik danışmanlığı mesleğinin görevlerinin iyi tanımlanmamış olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Bengisoy ve Özdemir (2019) okul psikolojik danışmanlarının görev ve sınırlarının iyi tanımlanmamış olmasından dolayı okuldaki diğer öğretmenlerin gerçekçi olmayan beklentiler içinde olduklarını dile getirmektedir. Atıcı ve Ulusoy (2010) okul personelinin rehberlik faaliyetlerini önemsemediklerini, okul psikolojik danışman adaylarına

karşı olumsuz tutum içinde olduklarını ve rehberlik faaliyetlerine izinsiz olarak katılarak etkinlikleri böldüklerini ve bu durumun adayların çalışmalarını olumsuz yönde etkilediğini vurgulamaktadır. Bu araştırma bulgularıyla yukarıda bahsedilen çalışmalar arasında paralellik söz konusudur.

“Lisans derslerinin yeterlilik algılarına etkisi” teması ile ilgili olarak katılımcılardan 8’i (%14,81) olumlu ve 9’u (%16,67) ise olumsuz yönde görüş bildirmişlerdir. Bu sonuçlar öğrencilerin lisans derslerinin kendilerinin yeterliliklerine katkısının tam olarak yeterli olmadığını göstermektedir. Atıcı ve Ulusoy (2010) tarafından yapılan çalışmada öğrencilerin bazı derslerin bazı alanlardaki becerilerini geliştirme de etkili olduğunu vurgularken, lisans derslerinin yetersiz kaldığına ilişkin yurt içi ve yurt dışında bir araştırma sonucuna ulaşamamıştır. Ancak Öcal (2010) tarafından yapılan çalışmada öğrencilerin lisans eğitimleri boyunca uygulama imkânlarının geliştirilmesi gerektiğine ilişkin görüşünden hareketle katılımcıların lisans eğitimindeki derslerini yetersiz buldukları sonucuna ulaşılabilir. Bu araştırmada da benzer bulgular elde edilmiştir.

“Akademik danışmanlarının süpervizyonlarına ilişkin görüş ve önerileri” temasının en az olumlu ve olumsuz görüş bildirilen tema olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan grubun çok azı (%5,56) akademik danışmanlarının olumlu destek ve yönlendirmelerinin olduğunu ifade ederken, yine aynı oranda (%5,56) akademik danışmanlarından yeterli destek alamadıklarını, uygulamaları yerine getirirken yeterli düzeyde yönlendirme yapılmadığını dile getirmiştir. Grubun büyük çoğunluğu (%88,88) ise olumlu ya da olumsuz yönde görüş bildirmemişlerdir. Oysa yurt içi ve yurt dışı alan yazın incelendiğinde akademik danışmanların süpervizyonunun işlevleri ve önemine ilişkin pek çok görüş ve tespit yer almaktadır. Süpervizörlerin işlevlerini, geribildirim verme, model olma, teşvik etme ve bilgi ve öneri verme olarak açıklayan Wood ve Dixon Rayle (2006) modeli, Studer (2005) ve Barret ve Schmidt (1986) süpervizörlerin hizmet verdikleri alanların klinik, gelişimsel ve yönetsel olması gerektiğine ilişkin görüşü ile süpervizörlerin öğrencileri geliştirici geribildirim vermeleri, model olmaları, öğrenmelerini desteklemeleri, gözlem ve değerlendirme yapmaları gerektiğine ilişkin önerileri (Özyürek, 2007, aktaran Özyürek, 2022) süpervizörlerin işlevlerini ortaya koymaya yönelik çalışmalardır. Ayrıca Henderson (1994) süpervizyonların amaçlarını; öğrencileri mesleki becerilerini ve mesleki etiklerini geliştirmek, psikolojik danışma programının geliştirilmesi, öğrencilerin yasalara ve politikalara uyumlu olmalarını sağlamak, okul yöneticileri ve velilerle etkili iletişim becerilerini geliştirmek ve okul sistemi içinde görev ve sorumluluklarını anlamalarını sağlamak olarak tanımlarken okul uygulamalarının bu amaçlar için fırsatlar barındırdığını dile getirmektedir. Yine benzer şekilde Getz (1999) akademik danışmanların uygulama sürecinde öğrencilerin ihtiyaçlarını belirleme, gelişimlerini gözleme ve değerlendirme yükümlülüklerinin olduğunu vurgulamaktadır. Bu araştırmaya katılan grubun akademik danışmanlarının süpervizyon bağlamında sınırlı bir işlev gördükleri bu nedenle de öğrencilerin görüş bildirecekleri boyutların farkında olmadıklarından akademik danışmanlarının süpervizyonlarına ilişkin az sayıda görüş bildirdikleri düşünülmektedir. Bu durum akademik danışmanların kendi sorumluluklarına ilişkin öğrencilerine bilgi vermemiş

olabileceklerini de düşündürmektedir. Özyürek'in (2009) akademik danışmanların bazı konularda geri bildirim verdiklerini ancak program geliştirme, konsültasyon ve değerlendirme konularında çok az geri bildirim verdiklerini bildirdiği araştırma ile üniversitemizin RPD lisans programlarında akademik danışmanların öğrencilerine yeterli süpervizyonu vermediği varsayımı benzer niteliktedir.

Sonuç ve Öneriler

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık programı öğrencilerinin Okullarda Rehberlik ve Psikolojik Danışma Uygulamalarında karşılaştıkları sorunları belirlemeye yönelik yapılan bu çalışmada yapılandırılmış anket formu ve yarı yapılandırılmış görüşmeden elde edilen görüşler doğrultusunda aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Psikolojik danışman adaylarının Okullarda Rehberlik ve Psikolojik Danışma Uygulamaları dersi deneyimlerinde bazı ölçeklerin uygulanması, psiko-eğitim programlarında uygulanacak ön test son teste karar verme ve sonuçları karşılaştırma görevlerinde lisans eğitimlerinde aldıkları derslerin kendilerinin bu becerilerini geliştirmelerinde yetersiz olduğu;

2. Okul hakkında bilgi toplama ve raporlaştırma, Bep birimi faaliyetlerini gözlemleme, grup rehberliği çalışmaları yapma, psiko-eğitim programlarında öğrenci ihtiyaçlarını belirleme ve bunları yeterlilik ifadelerine dönüştürme ve bu programlarda kullanılacak yöntem ve tekniklere karar verme gibi konularda lisans eğitimlerinde aldıkları derslerin kendilerinin bu becerilerini geliştirmelerinde yeterli olduğu;

3. Psikolojik danışman adaylarının uygulama okullarının yöneticilerinden ve okul psikolojik danışmanlarından memnuniyetlerinin daha fazla olduğu, kendilerine ilişkin yeterlilik algılarında süreç içinde önemli derecede ilerleme kaydettikleri;

4. Uygulama okullarındaki yönetici dışında kalan diğer öğretmenlerin psikolojik danışman adaylarına yönelik hem olumsuz tutum içinde oldukları hem de derslerini sürdürmelerinde kullanabilecekleri kişiler olarak gördükleri;

5. Akademik danışmanlarının kendi görev sorumlulukları ile ilgili yeterli bilgi sunmadıklarından süpervizyonlarına ilişkin görüş bildirmekte sınırlı kalındığı;

6. Görüş bildiren katılımcıların yarısının lisans eğitimlerinde aldıkları derslerin yeterli olduğunu düşünürken diğer yarısının yetersiz kaldığı görüşünde olduklarıdır.

Bu sonuçlar doğrultusunda araştırmacılar ve yöneticiler için aşağıdaki öneriler sunulmuştur:

1. Daha geniş örneklem gruplarıyla benzer temaların ele alındığı araştırmalar yapılabilir.

2. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans programlarındaki ders içerik ve çeşitliliğinin gözden geçirilerek, gerçek yaşama uygun düzenlemeler yapılabilir.

3. Uygulama okullarının belirlenmesinde Milli Eğitim Müdürlükleri ile işbirliği yapılarak öğrencilerin sağlıklı okul iklimiyle karşılaşmaları sağlanabilir.

4. Öğrencilerin kendilerine güven duyması için süpervizyonun kapsamı hakkında geniş bilgi verilebilir.

Araştırmanın Etik İzinleri

Araştırmanın etik açıdan uygunluğu Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Komisyonu tarafından 26.04.2024 tarih ve 306330 sayılı yazısı ile sağlanmıştır.

Kaynaklar

Aslan, E. A. (2003) Psikolojik danışman eğitime farklı bir bakış. *Psikolojik Danışman Eğitiminde Uygulamalı Derslerin Yürütülmesi Sempozyumu*. R, Özyürek (Ed). <https://www.researchgate.net/publication/358711830>

Atıcı, M. ve Çam, S. (2013). Students' views on the course of counseling and guidance practice at schools. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 4(39), 106-119. <https://doi.org/10.17066/pdrd.64077>

Atıcı, M., Sanberk, İ. ve Ortakale, Y. (2011). Mesleki ve kişisel gelişim açısından rpd üçüncü sınıf öğrencilerinin grup rehberliği etkinliklerine ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Ç. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 20, Sayı 3, Sayfa 459-474. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/50727>

Atıcı, M. ve Ulusoy, Y. (2010). Psikolojik danışman adaylarının grup rehberliği etkinliğini yürütürken kullandıkları psikolojik danışma becerilerinin, bu becerileri kullanmaya ilişkin yeterlik algılarının ve grup yönetimini sağlama yöntemlerinin incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(1), 62-81. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/50560>

Barret, R. L. ve Schmidt, J. J. (1986). School counselor certification and supervision: overlooked professional issues. *Counselor Education and Supervision*, 26(1), 50-55. <https://doi.org/10.1002/j.1556-6978.1986.tb00693.x>

Bengisoy, A. ve Özdemir, M. B. (2019). Psikolojik danışman/rehber öğretmenlerin bakış açısıyla psikolojik danışma ve rehberlik alanının sorunları. *Kıbrıs Türk Psikiyatri ve*

Psikoloji Dergisi, 1(3), 189-193. <https://doi.org/10.35365/ctjpp.19.1.24>

Bradley, C. ve Fiorini, J. (1999). Evaluation of Counseling Practicum: National study of programs accredited by CACREP. *Counselor Education and Supervision*, 39(2). <https://doi.org/10.1002/j.1556-6978.1999.tb01222.x>

Coker, K. ve Schrader, S. (2004). Conducting a school-based practicum: a collaborative model. *Professional School Counseling*, 7, 4, 263-267. <https://www.jstor.org/stable/42732590>

Getz, H. G. (1999). Assessment of clinical supervisor competencies. *Journal of Counseling and Development*, 77, 491-497. <https://doi.org/10.1002/j.1556-6676.1999.tb02477.x>

Hecker, J. E., Fink, C. M., Levasseur, J. B. ve Parker, J. D. (1995). Perspectives on practicum: A survey of directors of accredited PhD programs and internships (or, what is a practicum hour, and how many do I need?). *Professional Psychology: Research and Practice*, 26(2), 205–210. <https://doi.org/10.1037/0735-7028.26.2.205>

Henderson, P. (1994). *Supervision of school counselors*. Greensboro, NC: ERIC Clearinghouse on Counseling and Student Services. (ERIC Document Reproduction Service No. ED372353). <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED372353.pdf>

House, R. M. ve Hayes, R. L. (2002). School counselors: Becoming key players in school reform. *Professional School Counseling*, 5(4), 249-256. https://www.researchgate.net/publication/234646712_School_Counselors_Becoming_Key_Players_in_School_Reform

Ingram, K. W., Haynes, L. L., Davidson Shivers, G. V. ve Irvin, R. (2005). Building an alumni support community: Tracking alumni for program evaluation and added value. *College Student Journal*, 39(2), 48-63. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED485033.pdf>

Korkut-Owen, F., Acar, T., Haskan-Avcı, Ö. ve Kızıldağ, S. (2013). Psikolojik Danışma ve Rehberlik Programının Mezunlar Tarafından Değerlendirilmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, vol.13, no.2, 354-372. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/16747>

Kuk, L. ve Banning, J. (2009). Student affairs preparation programs: A competency based

- approach to assessment and outcomes. *College Student Journal*, 43(2), 492-502. <https://eric.ed.gov/?id=EJ872263>
- Meydan, B. (2014). Teaching counseling skills to counselor trainees: a comparative study. *Hacettepe University Journal of Education*, 29(3), 110-123. https://www.researchgate.net/publication/288283500_Teaching_counseling_skills_to_counselor_trainees_A_comparative_study
- Nelson, K. W. ve Jackson, S. A. (2003). Professional counselor identity development: A qualitative study of hispanic student interns. *Counselor Education and Supervision*, 43(1), 2-14. <https://doi.org/10.1002/j.1556-6978.2003.tb01825.x>
- Paisley, P. ve Hayes, R. L. (2003). School counseling in the academic domain: Transformations in preparation and practice. *Professional School Counseling*, 6(3), 198-204. <https://www.researchgate.net/publication/234574905>
- Peterson, J. S., Goodman, R., Keller, T. ve McCauley, A. (2004). Teachers and nonteachers as school counselors: Reflections on the internship experience. *Professional School Counseling*, 7, 4, 246-255. <https://www.researchgate.net/publication/234647251>
- Oksal, A. ve Güner, F. (2018). Fransa ve Türkiye'deki okullarda yürütülen rehberlik hizmetlerinin incelenmesi: Karşılaştırmalı durum çalışması. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 14(3), 231-249. <https://doi.org/10.17244/eku.300551>
- Öcal, G. (2010). *Hacettepe Üniversitesi Psikolojik Danışma ve Rehberlik Lisans Programı mezunlarının mezun oldukları programa ilişkin görüşleri*, [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=jhFTzZAQs5odE3ojji1hZw&no=kGMGuuhsqGMqdVvIaaQvPg>
- Özyürek, R. (2009). Okullarda psikolojik danışma ve rehberlik uygulamaları ve öğrencilere sağlanan süpervizyon olanakları: Ulusal bir tarama çalışması. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 4(32), 54-63. <https://doi.org/10.17066/RPDd.44114>
- Özyürek, R. (2022). *Okullarda psikolojik danışma ve rehberlik uygulamaları için bir kılavuz*.

- R. Özyürek (Ed), Psikolojik Danışman Eğitiminde Uygulamalı Derslerin Yürütülmesi Sempozyumu (s. 46 - 60) içinde. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği. <https://www.researchgate.net/publication/358711830>
- Studer, J. R. (2005). Supervising school counselors in training: A guide for field supervisors. *Professional School Counselor*, 8(4), 353-359. <https://www.jstor.org/stable/42732630>
- Şahin, İ., Togay, A. ve Atıcı, M., (2019). Counselor candidates' perceptions about therapeutic skills and conditions. *International Journal of Human Sciences*, vol.16, no.1, 56-72. <https://doi.org/10.14687/jhs.v16i1.5347>
- Tuzgöl Dost, M. ve Keklik, İ. (2012). Alanda çalışanların gözünden psikolojik danışma ve rehberlik alanının sorunları. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Yıl 12, Sayı 23, 389 – 407. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/181388>
- Yeşilyaprak, B. (2018). *Mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığına giriş*. B.Yeşilyaprak (Ed) Mesleki Rehberlik ve Kariyer Danışmanlığı Kuramdan Uygulamaya (9. Baskı) içinde (s.1-41). Pegem Akademik Yayıncılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*, Seçkin Yayıncılık.
- Wood, C. ve Dixon Rayle, A. (2006). A model of school counseling supervision: The goals, functions, roles, and systems model. *Counselor Education and Supervision*, 45, 253-266. <https://doi.org/10.1002/j.1556-6978.2006.tb00002.x>